

М.М.Варварцев. Італійці в Україні (XIX ст.): Біографічний словник діячів культури. - К., 1994. - 195 с.

Визначення людини як частини історії та культури, тобто історичне пізнання людини і її ролі в історії, є однією з найцікавіших та найскладніших проблем сьогодення. Створення будь-якого біографічного словника є результатом копітного історико-біографічного дослідження і, разом з тим, відправним пунктом подальших системних досліджень історії культури.

Для України одним із найважливіших завдань є відродження персоналій вітчизняної історії та культури й створення об'єктивних, насамперед історичних біографій у складі Українського біографічного словника. Об'єктами української біографістики визнано:

- осіб української та інших національностей від давнини до сучасності, які своєю діяльністю вплинули на розвиток економічної, суспільно-політичної, державної, культурно-освітньої, військової й інших сфер життя України, іноземних держав, світову історію і культуру;

- діячів української діаспори, участь яких в українських економічних, політичних, культурних, наукових, релігійних

організаціях, спілках і фондах та їх внесок у світове надбання отримали визнання;

- осіб іноземного походження, які проживали певний час в Україні або пов'язали свою долю з нею і діяльність яких суттєво позначилося на розвитку української історії й культури, популяризуючи та репрезентуючи Україну в світі.

Словник відомого українського вченого М.Варварцева, який давно й плідно працює в галузі італійсько-українсько-російських суспільних та культурних відносин у XIX ст., охоплює біографії понад 500 італійців, які помітно вплинули на культуру України XIX ст., передусім у галузі науки, мистецтва, освіти. Він увійшов до загальнонаціонального УБС як взірць біографічного довідника щодо осіб іноземного походження.

Словник включає персоналії кількох різних рівнів: від постатей світового, європейського і загальнослов'янського масштабу, чия праця набула широкого визнання сучасників, до порівняно маловідомих діячів, які перетинали кордони України. Подано біографії митців, артистів, музикантів, хореографів та диригентів, науковців, художників, скульпторів, письменників і мандрівників, домашніх учителів і викладачів вузів та багато ін. Представлені як відомі діячі національно-визвольного й культурно-просвітницького руху, так і звичайні торговці книжками, мистецькими творами, приватні вчителі мови, музики, фехтування, офіцери, медики, бібліотекарі та ін. Найвисвітленішими є постаті італійських оперних і драматичних артистів (одеська та київська опери були традиційним місцем гастролей), художників, скульпторів, архітекторів, які залишили помітний слід в архітектурі українських міст.

Словник вводить до наукового обігу чимало постатей малознаних та невідомих діячів, а також знаних осіб, зв'язок яких з Україною не дуже розкритий для широкого загалу. Запорукою цілісності персонального складу Словника є вичерпна джерельна база, використана М.Варварцевим: монографічні дослідження італійської культури, наукові та популярні статті, повноцінний газетний матеріал, спогади діячів української культури, величезний обсяг архівних джерел про перебування італійців в

Україні. Структуру Словника можна визначити як класичну для такого роду видань: подаються біографічні відомості про особу, зібрані з різних джерел, характеризується її творчість, зв'язки з Україною, міститься бібліографія життя та діяльності.

Матеріали Словника відбивають контекст італійсько-українських культурних взаємовідносин XIX ст., - адже подані відомості автор підкріплює відгуками преси, спогадами сучасників, зокрема видатних українських діячів: Петра Сокальського, Степана Гулака-Артемовського, Миколи Лисенка, Марка Кропивницького, Соломії Крушельницької, Лесі Українки, Миколи Костомарова, Михайла Драгоманова та ін.

Додаток - покажчик місць діяльності італійців в Україні - репрезентує регіональні аспекти їх впливу на українську культуру. У Словнику відображено не лише пункти постійного знаходження діячів італійського походження або громадянства, результати їх творчості, а й численні гастрольні поїздки, окремі відвідування різних міст, перебування на навчанні тощо.

Словник такого роду, що включає весь спектр діячів науки, освіти та мистецтв, має бути в кожній бібліотеці нашої держави. Досягти цього можна, лише перевидавши довідник, бо випущено його надто малим тиражем (200 прим.). Залишається тільки мріяти про сприятливіші економічні умови для розвитку науки в Україні, щоб ця спроба не залишилася єдиною надовго.

Віталій Чишко,
д.і.н., директор Інституту
біографічних досліджень НБУВ